

(กสม. แลงข่าวเด่นประจำสัปดาห์ ครั้งที่ 14/2568)

กสม. มีข้อเสนอแนะในการคุ้มครองสิทธิเด็ก กรณีเด็กถูกนำไปทำคอนเทนต์
โดยละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวและเสี่ยงต่อภัยออนไลน์

- ชงแก้กฎหมายกองทุนยุติธรรม เพื่อให้ประชาชนผู้ยากไร้เข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียม

วันศุกร์ที่ 11 เมษายน 2568 เวลา 10.30 น. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) โดยนายวสันต์ ภัยหลีกลี้ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และนายภาณุวัฒน์ ทองสุข รองเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แลงข่าวเด่นประจำสัปดาห์ครั้งที่ 14/2568 โดยมีวาระสำคัญ ดังนี้

1. กสม. มีข้อเสนอแนะในการคุ้มครองสิทธิเด็ก กรณีเด็กถูกนำไปทำคอนเทนต์โดยละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวและเสี่ยงต่อภัยออนไลน์

นายวสันต์ ภัยหลีกลี้ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เปิดเผยว่า เมื่อปี 2567 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้รับเรื่องร้องเรียนขอให้ตรวจสอบกรณีข้าราชการครูมีพฤติกรรมนำเด็กนักเรียนไปทำเนื้อหาหรือคอนเทนต์บนโลกออนไลน์ โดยไม่ปกปิดอัตลักษณ์อันเป็นการละเมิดสิทธิเด็ก ในขณะนั้นจึงได้ประสานความช่วยเหลือ โดยส่งเรื่องไปยังศูนย์การศึกษาพิเศษเขตการศึกษา 10 จังหวัดอุบลราชธานี และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในฐานะหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงต่อมา กสม. ในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เมื่อเดือนกรกฎาคม 2567 พิจารณาแล้วเห็นว่า ปัจจุบันมีข้าราชการครูและผู้ปกครองจำนวนมากที่นำเด็กไปทำคอนเทนต์บนโลกออนไลน์ จึงมีมติให้หยิบยกกรณีดังกล่าวเพื่อศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาย่อยอย่างเป็นระบบ

กสม. ได้ศึกษาข้อเท็จจริง หลักกฎหมาย พันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน และเอกสารงานวิจัย ประอบความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิทธิเด็ก หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งรับฟังความเห็นจากครูและผู้ปกครองแล้วเห็นว่า การนำเด็กไปทำคอนเทนต์เป็นประเด็นปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในสังคมไทยและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง คอนเทนต์เด็กมีทั้งคอนเทนต์ที่เป็นการแสดงออกซึ่งพฤติกรรม ทำท่าง หรือคำพูดของเด็กที่เน้นความน่ารัก ตลก และไร้เดียงสา คอนเทนต์เกี่ยวกับการสอน การทำกิจกรรมหรือการพัฒนาเด็ก และคอนเทนต์ที่เน้นการบันทึกเรื่องราวในชีวิตประจำวัน โดยมีพ่อ แม่ ผู้ปกครอง และครู เป็นผู้ผลิต และเผยแพร่ในช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ของตนเอง ซึ่งข้อมูลบางส่วนอาจมีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม เช่น เด็กอยู่ในลักษณะเปลือยหรือกึ่งเปลือย เด็กมีอาการร้องไห้ หวาดกลัว วิตกกังวล ใจวางไม่สุภาพ แสดงกิริยาทำท่างหรือมีพฤติกรรมก้าวร้าว เป็นต้น โดยครูและบุคลากรทางการศึกษาบางส่วนมักทำคอนเทนต์เด็กในพื้นที่โรงเรียนหรือสถานศึกษา ซึ่งมีทั้งกรณีที่เด็กหรือผู้ปกครองไม่ได้ให้ความยินยอม หรือให้ความยินยอมแล้ว แต่ไม่ได้อยู่บนฐานของความรู้ความเข้าใจที่รอบด้านและไม่ได้ตระหนักถึงผลกระทบต่อเด็กอาจได้รับในอนาคต

กสม. เห็นว่า คอนเทนต์เด็กกลายเป็นช่องทางในการแสวงประโยชน์จากเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นเพื่อการเพิ่มยอดไลก์ ยอดแชร์ และยอดผู้ติดตาม การรับโฆษณาสินค้า ที่ทำให้เด็กถูกนำเสนอเสมือนเป็น

สินค้าเพื่อให้ได้รับความสนใจจากสาธารณะ ยิ่งไปกว่านั้น ในหลายกรณีคอนเทนต์เด็กยังนำไปสู่การแสวงประโยชน์ทางเพศจากเด็กออนไลน์ (online child sexual exploitation) กล่าวคือ คอนเทนต์เด็กที่ปรากฏบนโลกออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นในใบหน้า ชื่อสกุล ข้อมูลส่วนบุคคล ที่อยู่ หรือข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก อาจทำให้เด็กถูกวิพากษ์วิจารณ์ด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ ไม่เหมาะสมหรือมีลักษณะลามกอนาจาร ถูกติดตาม และถูกข่มขู่คุกคาม รวมทั้งอาจถูกนำข้อมูลไปใช้โดยพวกใคร่เด็ก นอกจากนี้คอนเทนต์เด็กยังอาจทำให้เด็กถูกกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์ จากการได้รับข้อความหรือความคิดเห็นที่ไม่สร้างสรรค์ที่ทำให้เด็กรู้สึกอับอาย วิตกกังวล หรือหวาดกลัวการเข้าสังคม หรืออาจนำไปสู่การก่ออาชญากรรมทางไซเบอร์ จากการที่เด็กถูกเปิดเผยข้อมูลและอัตลักษณ์ส่วนบุคคลได้

การที่พ่อ แม่ ผู้ปกครอง และครู เป็นผู้ผลิต เผยแพร่ และเผยแพร่ซ้ำคอนเทนต์เด็กบนโลกออนไลน์อย่างกว้างขวาง โดยปราศจากการควบคุมและการกำกับดูแลจากหน่วยงานที่มีหน้าที่และอำนาจ และขาดความตระหนักรู้ถึงสิทธิเด็กและผลกระทบต่อเด็กอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะประเด็นสิทธิเด็กในสภาพแวดล้อมแบบดิจิทัล สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว และสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคลตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 หรือกฎหมาย PDPA รวมถึงปัญหาร่องรอยดิจิทัลที่สามารถย้อนกลับมาส่งผลเสียให้แก่เด็กในวันที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งเด็กอาจไม่ประสงค์ให้มีคอนเทนต์ของตนเองแพร่หลายอยู่บนโลกออนไลน์ จึงนำไปสู่ความเสี่ยงที่เด็กจะถูกละเมิดสิทธิ นอกจากนี้ การที่เด็กถูกนำไปทำคอนเทนต์โดยพ่อ แม่ ผู้ปกครอง และครู ซึ่งเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับเด็ก ทั้งในด้านความสัมพันธ์ทางสายเลือด ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ บทบาท หรือสถานะทางสังคม ก็อาจนำไปสู่การละเมิดสิทธิเด็กได้โดยง่าย เพราะเด็กอยู่ในสถานะที่ต้องพึ่งพิงและอยู่ในความปกครองดูแลของบุคคลกลุ่มดังกล่าว แม้อาจไม่มีเจตนาหรือวัตถุประสงค์ด้านลบก็ตาม อันไม่สอดคล้องกับหลักการประโยชน์สูงสุดของเด็กที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ กฎหมายภายในประเทศ และพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) ที่ประเทศไทยเป็นภาคีและมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตาม

เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการนำเด็กไปทำคอนเทนต์ที่อาจละเมิดสิทธิเด็ก สร้างความเสียหาย หรือส่งผลกระทบต่อเด็กในระยะยาว โดยมุ่งให้เด็กทุกคนได้รับการปกป้องคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว และสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล ตลอดจนได้รับการประกันว่าไม่ว่าเด็กจะอยู่ในสถานที่ใดจะต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองจากความรุนแรง การถูกละเมิดสิทธิ และการแสวงประโยชน์จากเด็กในทุกรูปแบบ กสม. ในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2568 จึงมีมติให้มีข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนกรณีการนำเด็กไปทำคอนเทนต์เสนอไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ ดังนี้

(1) ให้กระทรวงศึกษาธิการกำหนดแนวทางการป้องกันไม่ให้ครูและบุคลากรทางการศึกษานำเด็กไปทำคอนเทนต์ไว้ในแผนงานหรือนโยบายของกระทรวงอย่างชัดเจน โดยเฉพาะคอนเทนต์ในลักษณะที่ไม่เหมาะสม ละเมิดสิทธิเด็ก และไม่คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก รวมทั้งจัดให้มีแผนปฏิบัติการ หรือการดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม

(2) ให้สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กรมส่งเสริมการเรียนรู้ หน่วยงานทางการศึกษา และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง กำหนดให้โรงเรียนหรือสถานศึกษาที่อยู่ในสังกัดมีนโยบายคุ้มครองเด็ก (child protection policy) เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการนำเด็กไปทำคอนเทนต์ โดยมุ่งเน้นการประกาศเจตนารมณ์ในการคุ้มครองเด็กของโรงเรียนหรือสถานศึกษา และการจัดทำแผนงาน ระเบียบ คำสั่ง สื่อประชาสัมพันธ์ หรือกลไกที่เกี่ยวข้อง ที่ให้ความสำคัญกับสิทธิเด็ก สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว และสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล และจัดให้มีแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้และรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล การใช้อินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีดิจิทัล และสื่อสังคมออนไลน์ของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เหมาะสมและมีมาตรฐานเดียวกัน เช่น การจัดทำแนวปฏิบัติในการเผยแพร่คอนเทนต์เกี่ยวกับเด็กของโรงเรียน ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก การขออนุญาตและการให้ความยินยอมของเด็กและผู้ปกครอง การรักษาความลับและความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล

นอกจากนี้ ให้เพิ่มเนื้อหาในหลักสูตร รายวิชา หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พร้อมทั้งจัดอบรมประชาสัมพันธ์ สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่นักเรียน ผู้ปกครอง ครู และบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านสิทธิเด็ก โดยเฉพาะสิทธิเด็กในสภาพแวดล้อมแบบดิจิทัล หรือภัยออนไลน์รูปแบบต่าง ๆ

(3) ให้สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กำชับ ประชาสัมพันธ์ สร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตนตามประมวลจริยธรรมข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และให้คุรุสภากำชับ ประชาสัมพันธ์ สร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจให้แก่ครูและผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตนตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2556 พร้อมทั้งเพิ่มมาตรการกำกับดูแลการประพฤติปฏิบัติของครูและผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา การกำหนดบทลงโทษ หรือการเพิกถอนใบประกอบวิชาชีพทางการศึกษา เพื่อมุ่งป้องกันและแก้ไขปัญหาการนำเด็กไปทำคอนเทนต์

(4) ให้กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม เพิ่มเนื้อหา แผนงาน โครงการ และกิจกรรมในหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาของคณะศึกษาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ และการจัดการเรียนการสอนเพื่อผลิตผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ในประเด็นสิทธิเด็ก โดยเฉพาะสิทธิเด็กในสภาพแวดล้อมแบบดิจิทัล

(5) ให้กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยกรมกิจการเด็กและเยาวชน และกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว จัดอบรม ประชาสัมพันธ์ ผลิตสื่อ คู่มือ หรือแนวปฏิบัติที่ช่วยสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายเด็ก พ่อ แม่ และผู้ปกครอง เกี่ยวกับการนำเด็กไปทำคอนเทนต์ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาละเมิดสิทธิเด็ก ตลอดจนสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์อย่างรู้เท่าทัน

และ (6) ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประสานความร่วมมือกับกระทรวงยุติธรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนาศักยภาพการช่วยเหลือคุ้มครองเด็กให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 รวมทั้ง

บูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่มีหน้าที่และอำนาจ ทั้งในด้านการแจ้งเหตุ การร้องเรียน การให้คำปรึกษาแนะนำ การให้ความช่วยเหลือ การประสานส่งต่อ และการดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาคดีการนำเด็กไปทำคอนเทนต์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. กสม. ชงแก้กฎหมายกองทุนยุติธรรม เพื่อให้ประชาชนผู้ยากไร้เข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียม

นายภาณุวัฒน์ ทองสุข รองเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เปิดเผยว่า ด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) พิจารณาเห็นว่า การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประเทศไทยรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และยุทธศาสตร์ชาติ แต่การเข้าถึงความยุติธรรมกลับเป็นเรื่องยาก เนื่องจากประชาชนยังไม่เข้าใจบทบัญญัติของกฎหมาย ส่งผลให้ประชาชนถูกเอารัดเอาเปรียบ โดย “ความยากจน” ถือเป็นอุปสรรคสำคัญ เพราะกระบวนการดำเนินคดีมีค่าใช้จ่ายสูง กระทรวงยุติธรรมจึงได้จัดตั้งกองทุนยุติธรรม ตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี การขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย การช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน และการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน จากสถิติการดำเนินงานของกองทุนยุติธรรมตั้งแต่ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 - 2567 พบว่า จำนวนผู้ยื่นคำขอรับความช่วยเหลือมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่สัดส่วนของผู้ที่ได้รับการอนุมัติยังคงอยู่ที่ประมาณร้อยละ 55 ของคำร้องทั้งหมด สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดในกระบวนการพิจารณาคำขอ โดยเฉพาะหลักเกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติของผู้ยื่นคำขอรับความช่วยเหลือที่อาจมีความเข้มงวดมากเกินไป และสะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขและปรับปรุงเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียม จึงมีมติให้ศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย

กสม. พิจารณาทบทบัญญัติของกฎหมาย หลักสิทธิมนุษยชน เอกสารงานวิจัย กรณีตัวอย่างการปฏิบัติของต่างประเทศ ข้อมูล และความเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว เห็นว่า พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 เป็นกลไกสำคัญในระบบให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน แต่ยังมีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนใน 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ปัญหาหลักเกณฑ์การพิจารณาพฤติกรรมและข้อเท็จจริงของผู้ยื่นคำขอรับความช่วยเหลือตามข้อ 11 ของระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี พ.ศ. 2559 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และข้อ 11 ของระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย พ.ศ. 2559 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มีบทบัญญัติที่สามารถตีความได้อย่างกว้าง เช่น “ต้องไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” ส่งผลให้คดีหลายประเภทไม่ได้รับความช่วยเหลือ โดยเฉพาะคดีที่นักปกป้องสิทธิมนุษยชนออกมาเรียกร้องความเป็นธรรมที่เกี่ยวกับนโยบายของรัฐหรือประชาชนเป็นคู่กรณีกับหน่วยงานรัฐ คดีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ลักษณะการทำความผิดส่วนใหญ่ที่ถูกปฏิเสธคำขอ เช่น ความผิดที่มีอัตราโทษสูง ความผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายจำนวนมาก ความผิดที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก โดยเป็นคดีที่ยังไม่มีการพิจารณาพิพากษาของศาล จึงขัดกับหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ (presumption of innocence)

สำหรับปัญหาการพิจารณาฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ยื่นคำขอรับความช่วยเหลือ เห็นว่า พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 มิได้กำหนดคำนิยาม “ความยากจน” ให้ชัดเจนว่ามีขอบเขตเพียงใด แม้จะมีการกำหนดแนวทางการพิจารณาฐานะไว้ในระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมฯ แต่ก็ยังมีอุปสรรคในการพิสูจน์ฐานะทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ มาตรา 28 (2) ของกฎหมายดังกล่าวยังกำหนดให้ต้องพิจารณาฐานะของผู้ยื่นคำขอ ซึ่งเป็นผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วย ซึ่ง กสม. เห็นว่าไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลนั้น เนื่องจากรัฐมีหน้าที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอยู่แล้ว

ส่วนปัญหาการให้ความช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนกรณีศาลมีคำพิพากษายกฟ้องด้วยเหตุยกประโยชน์แห่งความสงสัยหรือพยานหลักฐานของโจทก์ไม่มีน้ำหนักเพียงพอ นั้น ข้อ 9 (3) ของระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมฯ ด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2559 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดหลักเกณฑ์พิจารณาให้ความช่วยเหลือไว้ว่าหากเป็นกรณีที่ศาลยกฟ้องด้วยเหตุยกประโยชน์แห่งความสงสัยหรือพยานหลักฐานของโจทก์ไม่มีน้ำหนักเพียงพอ จำเลยจะไม่สามารถขอรับความช่วยเหลือตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ส่งผลให้จำเลยไม่มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือตามกฎหมายกองทุนยุติธรรม

นอกจากนี้ ปัญหาการตีความการให้ความช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ตามมติที่ประชุมคณะกรรมการกองทุนยุติธรรม ครั้งที่ 7/2560 ได้วางแนวทางการพิจารณากรณีละเมิดสิทธิมนุษยชนว่า ต้องเป็นการกระทำโดยจงใจกลั่นแกล้งหรือเจ้าหน้าที่ดำเนินการโดยไม่มีอำนาจเท่านั้น หากไม่พบการกลั่นแกล้งจะไม่ถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ประชาชนสามารถฟ้องร้องคดีทางแพ่งต่อเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเยียวยาความเสียหายได้ แนวทางการตีความดังกล่าวถูกนำมาใช้ในการพิจารณาอนุมัติให้ความช่วยเหลือตามข้อ 9 ของระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมฯ เป็นการผลักระยะให้ประชาชนไปใช้สิทธิฟ้องคดีด้วยตนเอง ซึ่งขัดต่อวัตถุประสงค์ของการเยียวยาผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนอันเป็นหน้าที่ของรัฐ

ประเด็นที่ 2 ปัญหาการทบทวนผลการพิจารณาคำขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรม กรณีคณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือหรือคณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือประจำจังหวัดมีคำสั่งอนุมัติไม่อนุมัติ หรือยุติให้ความช่วยเหลือ ถือเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของผู้ยื่นคำขอรับความช่วยเหลือ โดยพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2559 ไม่ได้กำหนดขั้นตอนและระยะเวลาการอุทธรณ์ไว้เป็นการเฉพาะจึงต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นกฎหมายกลาง แม้ว่าจะเรียกกองทุนยุติธรรม ข้อ 19 ให้สิทธิยื่นขอทบทวนผลการพิจารณาของคณะอนุกรรมการฯ แต่เป็นการยื่นต่อคณะอนุกรรมการฯ ชุดเดิม จึงยากที่จะมีการเปลี่ยนแปลงผลคำวินิจฉัยของตนเอง

ประเด็นที่ 3 ปัญหาการขึ้นบัญชีนายความและการแต่งตั้งนายความเพื่อช่วยเหลือในการดำเนินคดีของกองทุนยุติธรรม ที่ผ่านมาจากกองทุนยุติธรรมพิจารณาเพียงความครบถ้วนตามคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนดก็จะได้รับอนุญาตให้ขึ้นบัญชีนายความของกองทุนยุติธรรม ซึ่งมีเพียงบัญชีเดียวและไม่ได้แยกประเภทบัญชีตามประเภทคดีหรือตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ส่งผลให้เมื่อมีการยื่น

คำขอรับความช่วยเหลือจากประชาชน กองทุนยุติธรรมจะแต่งตั้งทนายความตามลำดับการขึ้นบัญชี โดยไม่ได้พิจารณาถึงความเชี่ยวชาญของทนายความว่ามีความเหมาะสมกับประเภทคดีหรือไม่

ประเด็นที่ 4 ปัญหาสำคัญในองค์ประกอบของคณะกรรมการให้ความช่วยเหลือประจำจังหวัด เห็นว่า ส่วนใหญ่ประกอบด้วยผู้แทนหน่วยงานราชการในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งแม้ว่าสำนักงานกองทุนยุติธรรมจะมีความพยายามในการแก้ไขเพิ่มเติมจำนวนผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคมหรือผู้แทนเครือข่ายยุติธรรมชุมชนที่ยุติธรรมจังหวัดคัดเลือกไว้ในสัดส่วนของคณะกรรมการให้ความช่วยเหลือประจำจังหวัด จาก 1 คน เป็น 2 คนแล้ว แต่ก็ยังไม่สอดคล้องกับสัดส่วนของผู้แทนจากหน่วยงานราชการ ทำให้ความเห็นหรือมติที่ประชุมขาดเสียงสะท้อนจากภาคประชาชนที่เข้าใจบริบทหรือปัญหาในเชิงพื้นที่อย่างแท้จริง

ด้วยเหตุผลข้างต้น กสม. ในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2568 จึงมีมติให้มีข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อมอบหมายกระทรวงยุติธรรม และสำนักงานกองทุนยุติธรรม ปรับปรุงแก้ไขคู่มือมาตรฐานการปฏิบัติงานกองทุนยุติธรรมซึ่งเป็นแนวทางการพิจารณาคำขอ เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีบรรทัดฐานประกอบการพิจารณาในแต่ละพื้นที่ไปในทิศทางเดียวกัน โดยให้ปรับปรุง (1) การพิจารณาพฤติกรรมและข้อเท็จจริงของผู้ยื่นคำขอรับความช่วยเหลือโดยไม่เป็นการตัดสินคดีของผู้ยื่นคำขอทั้งที่ยังไม่มีการพิจารณาพิพากษาของศาล (2) หลักเกณฑ์พิจารณาฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ยื่นคำขอรับความช่วยเหลือให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นและยกเลิกหลักการพิจารณาฐานะทางเศรษฐกิจประกอบคำขอของผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน (3) ให้แยกประเภทบัญชีทนายความตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อให้กองทุนยุติธรรมสามารถจัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้อย่างเหมาะสมตามประเภทคดีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยร้องขอ และ (4) ให้ยกเลิกการใช้แนวทางการพิจารณาตามมติที่ประชุมคณะกรรมการกองทุนยุติธรรม ครั้งที่ 7/2560 ที่ให้การชดเชยเยียวยาผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนต้องพิจารณาว่าได้กระทำโดยจงใจกลั่นแกล้ง หรือเจ้าหน้าที่ดำเนินการโดยไม่มีอำนาจเท่านั้น เนื่องจากรัฐมีหน้าที่รับผิดชอบเยียวยาโดยไม่จำกัดคำนึงถึงเจตนาของเจ้าหน้าที่

นอกจากนี้ ให้แก้ไขปรับปรุงข้อ 9 (3) ของระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2559 โดยกำหนดหลักเกณฑ์พิจารณาเพียงกรณี “ศาลมีคำพิพากษายกฟ้อง” เพื่อให้สอดคล้องตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ และให้เพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการอุทธรณ์ผลการพิจารณาที่ไม่อนุมัติความช่วยเหลือและกำหนดให้มีคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์คำขอ โดยเฉพาะอีกชั้นหนึ่งเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้มีการทบทวนคำสั่งโดยคณะกรรมการฯ ชุดเดิม ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการตรวจสอบและถ่วงดุลคำสั่งทางปกครอง รวมทั้งให้ปรับปรุงสัดส่วนองค์ประกอบของคณะกรรมการให้ความช่วยเหลือประจำจังหวัดระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนให้สมดุลกัน

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

11 เมษายน 2568